

**GAUTENG DEPARTMENT OF EDUCATION/
SENIOR CERTIFICATE EXAMINATION**

**POSSIBLE ANSWERS FOR : XITSONGA XA RIRIMI RA VUMBIRHI
NHLAWULO WA LE HENHLA
(Papila ro sungula)**

XIVUTISO XA 1

- 1.1 Vuxisi bya Somisa na Muchuchisi (1)
- 1.2 (i) Loko a vuya evukon'waneni bya yena u kumile leswaku Somisa u tikisiwile hi Muchuchisi naswona Somisa u ni khwiri ra tin'hwetitimbirhi.
(ii) Somisa u byerile Khosa leswaku u tikisile hi Muchuchisi loyi a nga n'wi tlimbanyeta minkolo leswaku va ya emasangwini.
Any One (2)
- 1.3 A a n'wi nyikela leswaku Somisa a a nga tshuki a byerile Khosa kumbe munhu un'wana. (2)
- 1.4 AIDS / HIV. (1)
- (i) Loko Somisa na Muchuchisi va ya emasangwini a ra zangi va tirhisa swisirheleti swo fana na Condom.
- (ii) Munhu un'wana na un'wana u fanele a tshembeka eka murhandziwa wa yena.
- (iii) Munhu u n'wana na u n'wana u fanele ku ya emasangwini na munhu wa xisati kumbe wa xinuna un'we ntsena kumbe a nga yi emasangwini.
Any one (1)
- 1.5 (i) A hi swona. A ri evukon'waneni bya yena laha a yela ku aka murhanga. (3)
(ii) A hi swona. Hi sikunene Muchuchisi u tlimbanyetile Somisa minkolo leswaku a nga tshuki a vurile eka nuna wakwe mayelana na timhaka ta siku lero. (3)
(iii) A hi swona. U potile leswi nga n'wi humelela emutini wakwe, ehubyeni. A hi swona. U va rhwexe ndzhwalo wa n'wana. (3)
- 1.6 1.6.1 U vulavurile mhaka ya yena un'wana na un'wana a ri kona a n'wi yingisile. (2)
1.6.2 Va pfumelelana na marito lama vuriwaka hi xivulavuri. (2)
1.6.3 Munhu a nga swi koti ku teka nawu a wu veka emavokweni ya yena. Kumbe, a wu endli ku rhandza ka wena. (2)

- 1.6.4 Va fanele ku yingisa timhaka ta un'wana na un'wana na swona va nga hambanisi leswaku va ta swi kota ku kuma mhaka ya ntiyiso. (2)
- 1.6.5 Vanhu va le hubyeni va pfumelelana na leswi nga vuriwa hi Ndhoza. (2)
- 1.7 (i) Onhiwile (3)
 (ii) U ni khwiri (3)
 (iii) Yaa (3)
- [35]

XIVUTISO XA 2

I swa nkoka leswaku va vatswari ni vana va va ni vuxaka lebyinene bya ku tiboxa loko va ri ni vuvabyi bya Aids. Swi nga tisa ku xaniseka evuton'wini bya vona. Vana va nga tikuma va kayakaya. Vatsundzuxi lava tirhaka ka mintlawwa ya HIV – AIDS va pfuna ka Swiphigo leswi. (49 marito)

Nkoku = 6
 Ririmi = 2
 Ntsengo = 2
 [10]

XIVUTISO XA 3

- 3.1 1 = Riengeteri ra nkarhi (2)
 2 = Risivi - ntalo (2)
- 3.2 4 = Liy / leyiya. (2)
- 3.3 Vanhu van'wana va tlhele va ya n'wi khomisa emaphoriseni leswaku a ya pfaleriwa ejele. (2)
- 3.4 3.4.1 Tshirimutana. (2)
 3.4.2 Tshoveriwa. (2)
 3.4.3 Timbanga. (2)
- 3.5 3.5.1 Xivona / Xivoni / Timboni / Rivoni / Xivono Any one (2)
 3.5.2 - Va rhandza ku dya hi xivona.
 - N'wana loyi u tirhisa xivoni loko a tinyanga Xivulwa lexi amukelekaka. Any one (2)
- 3.6 Ndzi vona vana lava tlangaka bolo. (2)
- 3.7 Ku dya. (1)
- 3.8 3.8.1 Makhombo / Timhangu. (1)
 3.8.2 Popyisaka. (1)
- 3.9 3.9.1 (i) Loko vanhu va chayela va ri karhi va nwa byala va vanga makhombo etindleleni.
 (ii) Vanhu van'wana va nwa mabyala lama popyisaka swinene hi makhisimusi. (2)

3.10	3.10.1 Swiharhi.	(1)
	3.10.2 Lwisile	(1)
3.11	(i) Vanhu va tala ku endzela maxaka hi minkarhi ya Good Friday.	
	(ii) Nyimpi leyi a yi ri eZimbabwe Nkulunkumba Mandela u yi lamurile.	(2)
3.12	Ngopfu.	(2)
3.13	Nkarhi lowu nga hundza.	(2)
3.14	Ku nwa byalwa.	(2)
		[35]

TIMARAKA HINKWATO: 80